

УДК 658.589

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-9-3>**Нор В. В.**

аспірант,

Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-6461-1500>**Vita Nor**

National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

DEVELOPMENT OF A MECHANISM FOR DIAGNOSING THE ECONOMIC SECURITY OF THE ENTERPRISE

Анотація. В статті вирішено актуальну задачу щодо розробки та обґрунтування механізму діагностики економічної безпеки підприємства. Об'єктом дослідження є економічна безпека підприємства. Предметом дослідження виступають теоретичні і практичні аспекти побудови механізму діагностики економічної безпеки підприємства. Метою дослідження є розробка комплексного механізму діагностики економічної безпеки підприємства, який буде відповідати сучасним вимогам бізнес-середовища. Зазначено, що управління процесами діагностики є складним і комплексним завданням, тому розробка чіткої процедури послідовності дій діагностики стану економічної безпеки є важливим завданням. Розроблений механізм включає не тільки обов'язкові етапи діагностики, від аналізу до встановлення діагнозу, а і управлінські дії, які будуть ґрунтуватися на методологічному, організаційному і ресурсному забезпеченні, включаючи моніторинг і контроль дій, відповідність стратегічним і тактичним планам розвитку підприємства. Розроблений механізм представляє собою багаторівневу систему взаємодії блоків аналітичного, організаційного і виконавчого забезпечення. Механізм діагностики вдосконалений в частині аналітичного забезпечення, через застосування моделі інтегрального індексу оцінювання рівня економічної безпеки (IES), що дає змогу ідентифікувати стани небезпеки підприємства. Механізм діагностики складається з блоків і процесів сканування, очищення даних, аналітики, прогностування, планування управлінських дій, оцінювання їх ефективності, виконання, моніторингу і корекції управлінських впливів, що підвищує точність діагностики і коректність процесів управління. Чітка взаємодія функціональних блоків забезпечує гнучкість, прозорість, оперативність, ефективність і оптимальність рішень, що приймаються, які спрямовані на стабілізацію роботи підприємства. Обраний розподіл блоків за функціональними особливостями забезпечує зрозумілість і логічність механізму в цілому, а також дозволяє розподілити і закріпити задачі й процеси за відповідними працівниками і відділами підприємства. Механізм діагностики економічної безпеки підприємства є основним інструментом для забезпечення процесу оцінювання стану безпеки і управління ним.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, механізм, діагностика, інтегральний індекс, моніторинг.

Abstract. The article solves the urgent task of developing and substantiating a mechanism for diagnosing the economic security of an enterprise. The object of research is the economic security of an enterprise. The subject of the study is the theoretical and practical aspects of building a mechanism for diagnosing the economic security of an enterprise. The purpose of the study is to develop a comprehensive mechanism for diagnosing the economic security of enterprises that will meet the modern requirements of the business environment. It is noted that managing diagnostic processes is a complex and complex task, so developing a clear procedure for the sequence of actions for diagnosing the economic security status is an important task. The developed mechanism includes not only the mandatory stages of diagnostics, from analysis to diagnosis, but also management actions that will be based on methodological, organizational, and resource support, including monitoring and control of actions, and compliance with strategic and tactical plans for the development of the enterprise. The developed mechanism is a multi-level interaction system between analytical, organizational, and executive support units. The diagnostic mechanism has been improved in terms of analytical support through the use of the model of the integrated index for assessing the level of economic security (IES), which allows for identifying the danger states of an enterprise. The diagnostic mechanism consists of blocks and processes for scanning, data cleaning, analytics, forecasting, planning management actions, evaluating their effectiveness, executing, monitoring, and correcting management actions, which increases the accuracy of diagnostics and the correctness of management processes. The clear interaction of functional blocks ensures flexibility, transparency, efficiency, effectiveness, and optimality of decisions to stabilize the enterprise. The chosen distribution of blocks by functional features ensures clarity and logic of the mechanism as a whole and also allows to distribute and assignment of tasks and processes to the relevant employees and departments of the enterprise. The mechanism for diagnosing the economic security of an enterprise is the main tool for ensuring the process of assessing and managing the security status.

Keywords: economic security of an enterprise, mechanism, diagnostics, integral index, monitoring.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання, що можна охарактеризувати як динамічні та мультискладні з високим ступенем невизначеності, обумовлюють необхідність розробки та провадження механізмів діагностики економічної безпеки підприємств. Це дозволяє не тільки оцінювати поточний стан безпеки, але й обґрунтувати і приймати управ-

лінські рішення, для зниження ризиків і загроз, які формуються саме під впливом цих умов господарювання. Удосконалення підходів до діагностики стану економічної безпеки підприємства є вкрай важливою задачею у забезпеченні стійкого розвитку підприємств. Застосування сучасних моделей і методів в цій сфері сприяє підвищенню прозорості, ефективності, прогно-

зованості і контрольованості управлінських рішень, що спрямовані на забезпечення стабільного довгострокового розвитку бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові роботи, присвячені діагностиці економічної безпеки підприємств, зосереджені на вдосконаленні методичних підходів до оцінювання її рівня та організації процесу діагностики. Наприклад, у дослідженні [1] Н. Лисиці пропонується розробити стратегії запобігання банкрутству через формування системи економічної безпеки. Автори В. Лук'янов і Ю. Шутяк [2] представили методику діагностики, засновану на відтворювальному підході, який враховує вплив економічних суперечностей. У роботах О. Колмакова, В. Халіна і А. Устіловської [3] описано модель для раннього виявлення криз, що інтегрується в систему підвищення економічної безпеки підприємства. Роботи Д. Ревенка [5; 10] присвячені розвитку діагностики стійкості і економічної безпеки соціально-економічних систем на основі економіко-математичних моделей і методів. А. Нікітіна [11; 12] розробила інструментарій для визначення рівня економічної безпеки підприємств.

Водночас варто зазначити, що вивчення цієї сфери залежить від впливу численних факторів, які постійно змінюються відповідно до сучасних умов ведення бізнесу. Це підкреслює потребу у подальшому вдосконаленні інструментарію забезпечення діагностики економічної безпеки. У попередніх авторських роботах [13; 14] було закладено основи для вирішення цих завдань та здійснено перші спроби їх опрацювання.

Метою статті є розробка комплексного механізму діагностики економічної безпеки підприємства, який буде відповідати сучасним вимогам бізнес-середовища.

Виклад основного матеріалу. Управління процесами діагностики є складним і комплексним завданням, тому розробка чіткої процедури послідовності дій діагностики стану економічної безпеки є важливим завданням. Ця процедура повинна включати не тільки обов'язкові етапи діагностики, від аналізу до встановлення діагнозу, а і управлінські дії, які будуть ґрунтуватися на методологічному, організаційному і ресурсному забезпеченні, включати моніторинг і контроль дій, відповідати стратегічним і тактичним планам розвитку підприємства, тобто представляти з себе механізм діагностики.

Механізм діагностики економічної безпеки підприємства є основним інструментом для забезпечення процесу оцінювання стану безпеки і управління ним. Як вже зазначалося раніше, сучасні умови функціонування підприємств пов'язані з великою кількістю різноспрямованих викликів, не тільки економічного, але і соціального, політичного, технологічного характерів, що підтверджує актуальність розробки і удосконалення механізму діагностики стану економічної безпеки підприємства.

Ґрунтуючись на попередніх роботах [13; 14], в статті описаний розроблений механізм діагностики економічної безпеки підприємства. В розробленому механізмі особлива увага приділяється впровадженню моделі інтегрального індексу оцінювання рівня економічної безпеки підприємства і його прив'язка до блоків аналізу, контролю, прогнозування, планування і забезпечення управлінських впливів на стан економічної безпеки підприємства. Це дозволяє ефективно управ-

ляти і долати загрози та ризики для економічної безпеки підприємства.

Розроблений механізм діагностики економічної безпеки підприємства умовно можна поділити на три групи функціональних блоків: аналітичного організаційного і виконавчого забезпечення. Розглянемо елементи кожної функціональної групи:

1. Група блоків аналітичного забезпечення:
 - блок очищення і обробки даних;
 - блок аналізу стану економічної безпеки на основі моделі IES;
 - блок виявлення потенційних загроз і можливих збитків (критичних зон);
 - блок визначення та аналізу ймовірних ризиків;
 - блок аналізу наявних ресурсів;
 - блок прогнозування стану підприємства.
2. Група блоків організаційного забезпечення:
 - блок планування управлінських дій і оцінювання ризиків;
 - блок оцінювання економічної ефективності управлінських впливів;
 - система КРІ підприємства та стратегічних планів.
3. Група блоків виконавчого забезпечення:
 - блок виконання управлінських дій щодо убезпечення економічної системи;
 - блок моніторингу і контролю виконання управлінських впливів;
 - блок коригувальних дій.

Також, допоміжними елементами в механізмі діагностики економічної безпеки підприємства є сховища даних про стан підприємства, банк правил і наборів сценаріїв й управлінських впливів, процедури передачі і обробки інформації. Розглянемо та обґрунтуємо включення кожного елемента і їх пов'язаності в механізмі.

На вхід до механізму діагностики економічної безпеки підприємства надходить інформація про стан об'єкта дослідження, вона може мати структурований, чи не структурований вигляд. Особлива увага на вході до механізму, повинна приділятися скануванню інформації. Процес сканування представляє собою систематичний збір статистичної інформації необхідної для розрахунку значення інтегрального індексу оцінювання рівня економічної безпеки, а також додаткової вторинної інформації, яка потрібна для ухвалення управлінських рішень. Для проведення процесу сканування на підприємстві повинна бути забезпечена внутрішня система обліку, яка буде інтегрована з механізмом діагностики економічної безпеки.

В процесі сканування вхідних даних повинні бути вирішені задачі ідентифікації джерел даних (визначення ключових точок доступу до даних), а також перевірка їх достовірності та коректності (оцінка точності, актуальності і надійності). Також, процес сканування даних передбачає структурування неструктурованої інформації, а також форматування даних для подальшого аналізу, тобто приведення інформації до форми, яка придатна для подальшого аналізу і обробки. Результативне сканування і формування вхідного потоку інформації дозволяє забезпечити чіткий, ефективний і оперативний процес діагностики економічної безпеки, а також створити основу для більш глибокого подальшого аналізу, що включає, наприклад, прогнозування стану підприємства. Тобто, вхідна інформація

є фундаментом для дієвого механізму діагностики економічної безпеки підприємства.

Вхідні дані накопичуються в базі даних стану підприємства і далі передаються до блоку очищення і обробки даних. В блоці обробки і очищення даних проводяться процедури перетворення інформації в надійну і аналітично придатну форму. Додавання цього блоку до механізму діагностики дозволяє підвищити точність і об'єктивність оцінок субіндексів та загального індексу, що є важливим завданням для виявлення загроз і ризиків для стану економічної безпеки підприємства. Основними функціями цього блоку є наступні:

- очищення даних від помилок (знаходження і заповнення пустих даних, фільтрація надлишкових даних, видалення дублікатів, усереднення аномалій і некоректних записів);

- перевірка і валідації даних (верифікація даних, оцінка їх точності і актуальності);

- обробка даних, відповідно до вимог розробленого методу і моделі інтегрального індексу (нормалізація, агрегація, трансформація даних).

В блоці очищення і обробки даних можуть бути застосовані процедури як автоматизованого, так і експертного виявлення, очищення і корекції даних. На кінцевому етапі процедур цього блоку проводиться оцінка якості даних на відповідність вимогам подальшого процесу діагностики. Тому, що від якості даних залежить коректність результатів оцінювання і управлінських впливів, неякісні дані можуть спотворити результати, призвести до хибних висновків та некоректних управлінських рішень, що є критично важливим для підприємства, особливо в умовах обмеженості ресурсів.

Очищені та оброблені дані передаються до блоку аналізу стану економічної безпеки, який ґрунтується на моделі інтегрального індексу оцінювання рівня економічної безпеки підприємства *IES*, яка має наступний вигляд:

$$IES = a_1 \cdot (b_{11} \cdot X_{11} + \dots + b_{1n} \cdot X_{1n}) + a_2 \cdot (b_{21} \cdot X_{21} + \dots + b_{2k} \cdot X_{2k}) + \dots + a_m \cdot (b_{m1} \cdot X_{m1} + \dots + b_{mp} \cdot X_{mp}),$$

де a_1, a_2, \dots, a_m – частки пояснювальної дисперсії для кожного відповідного фактору (субіндексу); $b_{11}, b_{1n}, \dots, b_{mp}$ – коефіцієнти при змінних X в регресійних моделях субіндексів; $X_{11}, X_{1n}, \dots, X_{mp}$ – змінні; n, k, \dots, p – кількість змінних в кожному субіндексі.

Блок аналізу стану економічної безпеки на основі моделі *IES* є центральним елементом в розробленому механізмі діагностики, оскільки результати, що отримані на основі розрахунку інтегрального індексу, залежать від подальших управлінських дій. Розроблена модель інтегрального індексу (*IES*) дозволяє оцінити не тільки стан економічної безпеки за відповідною шкалою, а й складові економічної безпеки: фінансово-операційну активність, розрахунки та поточні активи, капітал і операційні доходи, прибутковість і ефективність, ресурсне забезпечення виробництва, інфраструктурний капітал та працю. Тобто, цей блок відповідає за «встановлення діагнозу» економічній безпеці підприємства. До переваг впровадження моделі інтегрального індексу оцінювання рівня економічної безпеки (*IES*) в механізм діагностики можна віднести наступні:

оперативну швидкість, так як, модель містить тільки поточні фінансові показники, що не потребує додаткових досліджень і видобування даних; системний підхід, що враховує ключові аспекти діяльності підприємства; модель, що дозволяє отримувати кількісну оцінку результатів і дає змогу порівнювати результати з попередніми значеннями, чи іншими підприємствами; гнучкість – розроблену модель можна адаптувати під конкретні потреби окремого підприємства. Впровадження і застосування цього блоку в механізмі діагностики дозволяє підприємству підвищити аналізованість поточного стану, навіть у складних умовах зовнішнього середовища.

Блок аналізу стану економічної безпеки пов'язаний з блоком виявлення потенційних загроз і можливих збитків (критичних зон). Цей блок виконує завдання виявлення потенційних загроз, що можуть негативно вплинути на стан економічної безпеки підприємства. Після отримання інформації про стан економічної безпеки і її складових, в названому блоці, алгоритми, що закладені в ньому, дозволяють діагностувати «критичні зони» для економічної безпеки і на основі методів сценарного аналізу побудувати можливі сценарії розвитку подій, що пов'язані з реалізацією певних потенційних загроз. Крім того, цей блок передбачає визначення можливих витрат матеріальних, людських та інтелектуальних ресурсів для забезпечення виконання управлінських впливів на подолання загроз, що діагностовано. Тобто, зазначений блок допомагає підприємству завчасно підготуватися до негативних змін і забезпечити стійкий безпечний розвиток в умовах критичних загроз. Інформація, що отримана в цьому блоці передається до блоку визначення та аналізу ймовірних ризиків, а також повертається до блоку аналізу стану економічної безпеки.

Інформація, що містить дані про потенційні загрози і можливі збитки надходить до блоку визначення та аналізу ймовірних ризиків, де вона обробляється і визначає ймовірність настання ризикованих подій і потенційних наслідків для економічного стану підприємства. Цей блок забезпечує необхідною інформацією осіб, які приймають стратегічні і тактичні рішення щодо мінімізації ризиків. Завдяки алгоритмам, кількісним і якісним методам, проводиться оцінка ймовірності виникнення ризиків, вони пріоритизуються в залежності від рівня загрози для економічної безпеки, а також визначається ступінь впливу ризиків на ключові показники діяльності підприємства. Після чого формуються рекомендації щодо запобігання, чи зменшення впливу ризиків на економічний стан підприємства, визначається набір необхідних ресурсів для страхування їх впливу. Тобто, цей блок є важливим елементом в механізмі діагностики, що сприяє прогнозованості стану підприємства під впливом погіршення показників економічної безпеки підприємства, а також оцінюванні необхідних ресурсів для зниження потенційних ризиків. Інформація, що отримана в цьому блоці передається до блоку планування управлінських дій.

Наступним блоком в механізмі діагностики економічної безпеки є блок планування управлінських дій і впливів, який відповідає за розробку конкретних заходів щодо усунення або мінімізації загроз для стану економічної безпеки підприємства, а також підвищення його економічної стійкості і стабільності функціону-

вання. Процедури і алгоритми цього блоку дозволяють розробляти сценарії дій управління, враховуючи різні загрози, що зберігаються у відповідній базі даних, визначати пріоритети щодо управлінських впливів, оптимально планувати ресурси для реалізації запланованих управлінських дій, будувати оптимістичні, песимістичні та реалістичні сценарії дій, прогнозувати наслідки відповідних впливів і дій для стану економічної безпеки підприємства. Для планування управлінських впливів і дій щодо забезпечення економічної системи підприємства, повинні бути враховані існуючі стратегічні плани розвитку і ключові показники ефективності, тому відповідна інформація передається до блоку планування. Ґрунтуючись на відповідній інформації, особа яка приймає рішення, розробляє оптимальні заходи для реагування на загрози і ризики, які було діагностовано, визначає пріоритети дій і інтегрує їх до загальної стратегії підприємства, з урахуванням доступних ресурсів і наявних цілей. Інформація з бази даних про сценарії управлінських впливів дозволяє розробляти наступні види планів реагування на загрози економічній безпеці:

- плани попереджувальних дій, що спрямовані на запобігання розвитку негативних ситуацій в економічній системі підприємства;
- плани щодо нейтралізації або зменшення впливу загроз на стан економічної безпеки підприємства;
- плани перерозподілу ресурсів для забезпечення економічного стану підприємства;
- плани відновлення, що спрямовані на забезпечення стійкого функціонування підприємства;
- плани антикризового управління, що спрямовані на подолання кризових явищ в економічній системі підприємства;
- встановлення точок виконання планів (моніторингових точок) для постійного контролю за виконанням планів.

На виході з цього блоку інформація представляє собою план управлінських дій (структурований документ, що детально описує заходи, необхідні ресурси, терміни виконання, відповідальних осіб і конкретні досяжні показники), а також, можливі резервні стратегії, на випадок зміни умов і неефективності управлінських заходів. Далі, відповідна інформація передається до блоку оцінювання економічної ефективності управлінських заходів.

Блок оцінювання економічної ефективності управлінських заходів орієнтований на аналіз результативності рішень, розроблених у процесі планування, з метою зміцнення економічного стану підприємства, зменшення ризиків і витрат, а також, досягнення стратегічних цілей. Основними задачами цього блоку є визначення критеріїв економічної ефективності для кожного конкретного випадку, в залежності від сфери виникнення загроз і розробки нейтралізаційного впливу; оцінка економічної доцільності кожного нейтралізаційного заходу шляхом розрахунку його короткострокового та довгострокового впливу на функціонування підприємства; порівняння альтернатив, тобто зіставлення економічної ефективності всіх запропонованих заходів, і відповідно, формування рекомендацій і висновків щодо вибору найефективнішого заходу. На виході з цього блоку формуються узагальнені рекомендації щодо вибору найбільш ефектив-

ного управлінського заходу для захисту економічної системи підприємства. У разі визнання заходів неефективними, надаються пропозиції щодо коригування їх реалізації з метою підвищення ефективності. Якщо управлінські впливи неефективні, інформація передається до блоку планування. В іншому випадку, інформація передається до блоку виконання управлінських дій щодо забезпечення економічної системи. Тобто, реалізація цього блоку в механізмі діагностики економічної безпеки підприємства забезпечує об'єктивну оцінку розроблених заходів, сприяє оптимізації витрат ресурсів на їх реалізацію та гарантує їхню економічну доцільність.

Після передачі інформації до блоку виконання управлінських дій проводиться їх безпосереднє практичне впровадження в діяльність підприємства. Основною метою цього блоку є забезпечення переходу від теоретичного оцінювання, аналізу і планування до конкретних дій і практичної реалізації заходів забезпечення економічної системи підприємства. Чітке виконання запланованих дій гарантує виявлення і подолання загроз, мінімізацію ризиків і виконання стратегічних планів в заданих економічних координатах розвитку. Для практичної реалізації запланованих заходів в цьому блоці розподіляються завдання визначеним відповідальним особам, виконується залучення необхідних ресурсів, розробляються і надаються інструкції щодо необхідних управлінських впливів і їх результатів виконання, забезпечується ефективна комунікація між всіма учасниками процесу виконання, проводиться фіксація виконання дій, фіксуються кількісні показники виконаних заходів. Всі дані, що генеруються в цьому блоці в умовах реального часу, передаються до бази даних сценаріїв управлінських дій, що забезпечує накопичення інформації, а також до блоку моніторингу і контролю виконання управлінських впливів.

Наступним блоком в механізмі діагностики економічної безпеки є блок моніторингу і контролю виконання управлінських впливів. Цей блок найбільш пов'язаний з іншими елементами механізму. Сюди передається інформація з блоку виконання управлінських дій, блоку аналізу наявних ресурсів, блоку планування управлінських впливів. Цей блок генерує і передає інформацію до блоку коригувальних дій, він пов'язаний з системою ключових показників ефективності та стратегічних планів. Блок моніторингу і контролю забезпечує системний нагляд за процесом виконання управлінських впливів і заходів, дозволяє проводити проміжне оцінювання відповідності фактичних показників запланованим, ідентифікувати організаційні відхилення від запланованих дій. Результатом цього блоку є інформаційні звіти та дані, що відображають відповідність фактично виконаних управлінських заходів запланованим, а також їх відповідність стратегічним планам розвитку, разом із рекомендаціями щодо коригувальних дій. Реалізація функцій цього блоку дозволяє підвищити прозорість процесу контролю, швидко реагувати на зміни, при цьому мінімізуючи їх вплив на стійкість і стабільність економічної системи підприємства, забезпечити досягнення стратегічних цілей.

Наступним блоком, в основній ланці механізму діагностики стану економічної безпеки підприємства, є блок коригувальних дій. Цей блок є критично важ-

ливим елементом в механізмі, тому що забезпечує швидке реагування на виявлені відхилення, що ідентифікуються в блоці моніторингу і контролю. Цей блок дозволяє реалізовувати рішення, що спрямовані на виконання поставлених управлінських впливів, відповідно до системи ключових показників ефективності і стратегічних планів розвитку. У разі наявної інформації про невідповідність запланованих дій і фактичних результатів, за допомогою набору алгоритмів і інструментів формуються нові рішення, що спрямовані на усунення ідентифікованих проблем, або адаптацію до нових умов, що забезпечують кращий захист від загроз економічній безпеці. Відповідна інформація про розроблені рішення передається до блоку виконання управлінських дій. Методологічними інструментами цього блоку виступають статистичний порівняльний аналіз, методи ранжування проблем, сценарне моделювання, методи багатокритеріальної оптимізації та інформаційні панелі. Блок коригувальних дій забезпечує оперативність і гнучкість механізму діагностики економічної стійкості, а також мінімізує ризики втрат на підтримку управлінських заходів у забезпечення економічної системи підприємства.

Одним з допоміжних блоків в механізмі діагностики економічної безпеки є блок прогнозування стану економічної безпеки, який поєднується з блоком коригувальних дій і блоком виявлення потенційних загроз

і можливих збитків. Цей блок дозволяє спрогнозувати стан економічної безпеки, визначити найбільш ймовірні ризики, передати цю інформацію через блок виявлення загроз, до блоку аналізу стану економічної безпеки. Також, інформація, що генерується в цьому блоці є ключовою для перегляду стратегічних планів і системи ключових показників ефективності.

Ще одним допоміжним блоком в механізмі діагностики економічної безпеки є блок аналізу наявних ресурсів, основною функцією якого є всебічний аналіз наявних і необхідних (дефіцитних) матеріальних, фінансових, інформаційних, трудових ресурсів для забезпечення виконання управлінських заходів. Цей блок дає змогу підприємству раціоналізувати свої можливості та приймати виважені рішення. На виході з цього блоку генерується інформація щодо рекомендованого оптимального обсягу ресурсів. Цей блок поєднується з блоком оцінювання економічної ефективності управлінських заходів, блоком моніторингу і контролю, системою ключових показників ефективності та стратегічних планів і блоком визначення та аналізу ймовірних ризиків.

На рис. 1 наведена схема описаного механізму діагностики економічної безпеки підприємства.

Висновки. Таким чином, в статті, обґрунтовано розробку механізму діагностики економічної безпеки підприємства. Розроблений механізм представляє собою багаторівневу систему взаємодії блоків аналі-

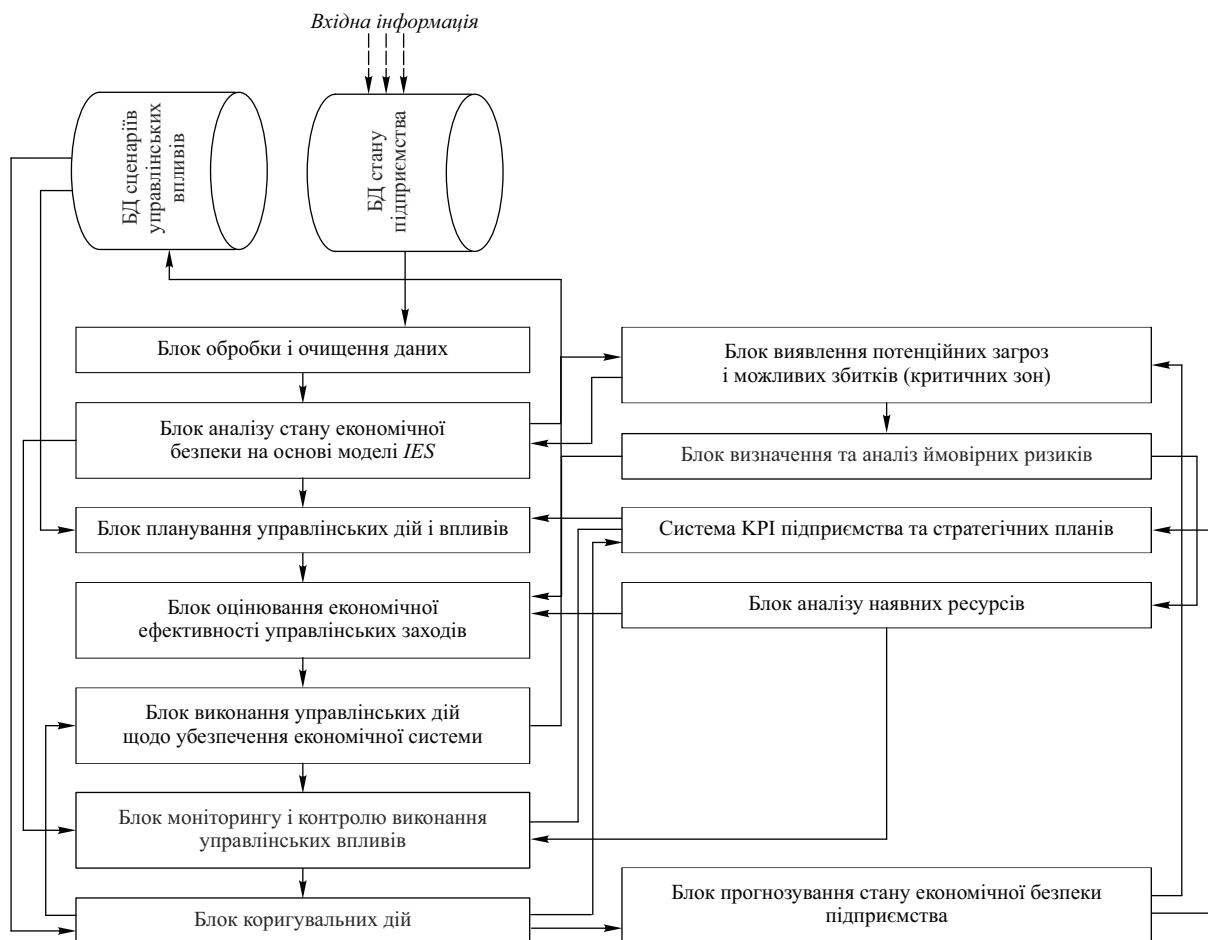

Рисунок 1 – Схема механізму діагностики економічної безпеки підприємства

Джерело: власна розробка авторки

тичного, організаційного і виконавчого забезпечення. Механізм діагностики удосконалений в напрямку аналітичного забезпечення, через застосування моделі інтегрального індексу оцінювання рівня економічної безпеки (IES), що дає змогу ідентифікувати стани небезпеки підприємства. Механізм діагностики складається з блоків і процесів сканування, очищення даних, аналітики, прогнозування, планування управлінських дій, оцінювання їх ефективності, виконання, моніторингу і корекції управлінських впливів, що під-

вищує точність діагностики і коректність процесів управління. Чітка взаємодія функціональних блоків забезпечує гнучкість, прозорість, оперативність, ефективність і оптимальність рішень, що приймаються, які спрямовані на стабілізацію роботи підприємства. Обраний розподіл блоків за функціональними особливостями забезпечує зрозумілість і логічність механізму в цілому, а також дозволяє розподілити і закріпити задачі та процеси за відповідними працівниками і відділами підприємства.

Бібліографічний список:

1. Лисиця Н. В. Методи та підходи щодо діагностики економічної безпеки підприємства. *Будівельне виробництво*. 2024. № 75. С. 68–74.
2. Лу'янова В. В., Шутяк Ю. В. Діагностика економічної безпеки підприємства: монографія. Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2013. 165 с.
3. Колмакова О., Халіна В., Устіловська А. Алгоритм проведення діагностики кризових явищ на ранніх стадіях як частина механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-6>
4. Живко З. Б., Орлова-Курилова О. В., Турова Л. Л., Грищенко В. С. Діагностика економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах управління змінами та забезпечення ефективності бізнес-процесів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 6 (265). С. 25–32.
5. Скачков О. М., Ревенко Д. С., Грищенко М. А. Адаптивний метод оцінювання рівня економічної безпеки підприємств на прикладі машинобудівного комплексу. *Радіоелектронні комп'ютерні системи*. 2013. № 3 (62). С. 133–139.
6. Ревенко Д. С. Методологія моделювання діагностики та управління стійкістю соціально-економічних систем: монографія. Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т», 2019. 320 с.
7. Ревенко Д. С. Концепція моделювання діагностики й управління стійкістю соціально-економічних систем. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 18 (2). С. 194–197.
8. Ревенко Д. С. Формування стохастичного підходу до діагностики і моделювання стійкості соціально-економічних систем. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. № 6. С. 273–277.
9. Ревенко Д. С. Метод діагностики структурної стійкості соціально-економічної системи. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2014. № 4. С. 44–52.
10. Ревенко Д. С. Розробка інформаційно-аналітичної системи діагностики стійкості підприємства та управління нею. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 40. С. 233–237.
11. Нікітіна А. В. Методичний інструментарій оцінювання рівня економічної безпеки підприємств на підґрунті використання методів факторного аналізу. *Бізнес-Інформ*. 2013. № 8. С. 139–144.
12. Нікітіна А. В. Удосконалення сучасного методичного інструментарію оцінювання економічної безпеки підприємства. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2012. № 1(45). С. 154–160.
13. Нор В. В. Ретроспективний аналіз становлення та розвитку понятійного апарату економічної безпеки підприємства. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 303–308.
14. Нор В. В. Концепція аналітичного забезпечення діагностики економічної безпеки підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2024. № 87. С. 39–43.

References:

1. Lysytsia N. (2024) Metody ta pidkhydy shchodo diahnostryky ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva [Methods and approaches to diagnosing the economic security of an enterprise]. *Budivelne vyrobnytstvo*, vol. 75, pp. 68–74.
2. Luianova V., Shutiak Yu. (2013) *Diahnostryka ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva* [Diagnostics of the economic security of the enterprise: monograph]. Khmelnytskyi: Khmelnytskyi natsionalnyi universytet, 165 p. (in Ukrainian)
3. Kolmakova O., Khalina V., Ustilovska A. (2024) Alhorytm provedennia diahnostryky kryzovykh yavyshech na rannikh stadiiakh yak chastyna mekhanizmu zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva [Algorithm for diagnosing crisis phenomena at early stages as part of the mechanism for ensuring the economic security of an enterprise]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-6>
4. Zhyvko Z., Orlova-Kurylova O., Turova L., Hrytsenko V. (2023) Diahnostryka ekonomichnoi bezpeky innovatsiino orientovanoho pidpryiemstva v umovakh upravlinnia zminamy ta zabezpechennia efektyvnosti biznes-protseviv [Diagnostics of the economic security of an innovation-oriented enterprise in the context of change management and ensuring the efficiency of business processes]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, vol. 6 (265), pp. 25–32.
5. Skachkov O., Revenko D., Hryshchenko M. (2013) Adaptivnyi metod otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstv na prykladi mashynobudivnoho kompleksu [An adaptive method for assessing the level of economic security of enterprises on the example of the machine-building complex]. *Radioelektronni kompiuterni systemy*, vol. 3(62), pp. 133–139.
6. Revenko D. (2019) *Metodolohiia modeliuвання diahnostryky ta upravlinnia stiikistiu sotsialno-ekonomichnykh system: monohrafiia* [Methodology of modeling diagnostics and management of stability of socio-economic systems: monograph]. Kharkiv : Natsionalnyi aerokosmichnyi universytet im. M. Ye. Zhukovskoho «Kharkivskiy aviatsiinyi instytut», 320 p. (in Ukrainian)
7. Revenko D. (2016) Kontseptsiia modeliuвання diahnostryky y upravlinnia stiikistiu sotsialno-ekonomichnykh system [The concept of modeling diagnostics and management of stability of socio-economic systems]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Ekonomichni nauky*, vol. 18 (2), pp. 194–197.
8. Revenko D. (2018) Formuvannia stokhastychnoho pidkhydu do diahnostryky i modeliuвання stiikosti sotsialno-ekonomichnykh system [The formation of a stochastic approach to the diagnosis and modeling of the stability of socio-economic systems]. *Ekonomichnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii*, vol. 6, pp. 273–277.

9. Revenko D. (2014) Metod diahnostryky strukturnoi stiikosti sotsialno-ekonomichnoi systemy [A method of diagnosing the structural stability of the socio-economic system]. *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi*, vol. 4, pp. 44–52.

10. Revenko D. (2019) Rozrobka informatsiino-analitychnoi systemy diahnostryky stiikosti pidpriemstva ta upravlinnia neiu [Development of an information-analytical system for diagnostics of enterprise sustainability and its management]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 40, pp. 233–237.

11. Nikitina A. (2013) Methodychnyi instrumentarii otsiniuvannia rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv na pidgrunti vykorystannia metodiv faktornoho analizu [Methodological tools for assessing the level of economic security of enterprises based on the use of factor analysis methods]. *Biznes-Inform*, vol. 8, pp. 139–144.

12. Nikitina A. (2012) Udoskonalennia suchasnoho metodychnoho instrumentariiu otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Improvement of the modern methodical tools for assessing the economic security of the enterprise]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Seriia «Ekonomichni nauky»*, vol. 1(45), pp. 154–160.

13. Nor V. (2024) Retrospektyvnyi analiz stanovlennia ta rozvytku poniatiinoho aparatu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [Retrospective analysis of the formation and development of the conceptual apparatus of economic security of the enterprise]. *Ekonomichniy prostir*, vol. 191, pp. 303–308.

14. Nor V. (2024) Kontsepsiia analitychnoho zabezpechennia diahnostryky ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The concept of analytical support for diagnostics of economic security of the enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 87, pp. 39–43.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2024